

hart voor vissen

Nieuw: naslagwerk en determinatiegids zoetwatervissen

Tekst: Willie van Emmerik en Bert Zoetemeyer

Fotografie: Sportvisserij Nederland en Vilda photo

In 2006 zijn er bij Sportvisserij Nederland twee nieuwe werken over de Nederlandse zoetwatervissen verschenen: De Zoetwatervissen van Nederland - ecologisch bekeken en de Veldgids de Nederlandse Zoetwatervissen. Bert Zoetemeyer en Willie van Emmerik vertellen over de totstandkoming van een uniek naslagwerk en een praktische veldgids.

Hoewel er regelmatig Nederlandstalige boeken over zoetwatervissen worden gepubliceerd, betreft het meestal vertaalde teksten. Er zijn weinig boeken die zich uitsluitend richten op de Nederlandse vissoorten. De bekendste boeken zijn respectievelijk *Vischen van Hermann Schlegel (1862)*, *Pisces, deel 10 van de reeks De Fauna van Nederland van Redeke (1941)*, *De vissen van Nederland van Han Nijsen en Bas de Groot (1987)*, *de Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen van Henrik de Nie (1996)* en *Vissen in de Limburgse Beken van Ben Crombaghs en diverse collega-auteurs (2000)*. Ook bruikbare determinatiegidsen voor vissen zijn op één hand te tellen. De bekendste en meest complete is de *Veldgids van de Nederlandse Zoetwatervissen (OVB)* die in 1984 zijn eerste druk beleefde. Deze veldgids is in 2006 geheel herzien. En met het uitkomen van het boek *De Zoetwatervissen van Nederland – ecologisch bekeken*, is de Nederlandse vissenliteratuur verrijkt met een nieuw en buitengewoon compleet naslagwerk.

De Zoetwatervissen van Nederland – ecologisch bekeken

De ontstaansgeschiedenis van *De Zoetwatervissen van Nederland* gaat terug tot 1985, wanneer de OVB in de

Cursus Vissoorten al de toen beschikbare informatie over de Nederlandse zoetwatervissoorten bundelt. Daarmee ontstaat zo'n uitgebreid document, dat al direct wordt voorgenomen de cursusmap om te werken tot een boek.

Door toenemende aandacht voor de ecologie van vissen bij de OVB blijft de kennis van de ecologie van vissen echter gestaag groeien. Dus moet bij het samenstellen van een boek steeds weer aanvullend werk worden verricht om het actuele kennisniveau erin te verwerken.

Begin jaren '90 wordt veel van die actuele kennis bijeengebracht in kennisdocumenten met ecologische achtergrondinformatie voor de zogenaamde habitatgeschiktheidsmodellen. Met behulp van die modellen worden aan de hand van relaties tussen omgevingsfactoren en kenmerken van vissoorten, indicaties over de ontwikkeling van de vispopulatie gegeven. Deze kennisdocumenten, aangevuld met recentere literatuur uit wetenschappelijke artikelen, blijken een prima basis bij het samenstellen van een boek. Uiteindelijk wordt het boek pas twintig jaar na het verschijnen van de eerste versie van de cursusmap gepubliceerd.

In het boek wordt informatie gebundeld over 44 inheemse en ingebur-

gerde zoetwater-vissoorten van Nederland. Er is voor gekozen de uitheemse / exotische soorten die in Nederlandse wateren rondzwemmen buiten beschouwing te houden.

In tegenstelling tot veel andere eerder geschreven visboeken worden de soorten in dit boek beschreven in samenhang met hun omgeving. De leefwijze van de vissoorten wordt behandeld, wat de plaats van de soort in het ecosysteem is en wat de eisen zijn die de vis aan de habitat stelt. Daarnaast is er aandacht voor de factoren die een bedreiging vormen voor het overleven van vissoorten en wat daaraan gedaan kan worden. Daarnaast gaat het boek in op de levenscyclus van vissen, het uiterlijk en de herkenning van de soort, hoe de geografische verspreiding is en wat het belang van de betreffende soort voor de visserij is. Het boek wordt ingeleid door een aantal hoofdstukken over wet- en regelgeving, bouw van de vis, afstamming en verwantschap en een determinatiesleutel. Verder onderscheidt het zich door een zorgvuldige verantwoording; er wordt steeds nauwkeurig verwezen naar de literatuurbronnen. Kortom dit boek bergt een grote hoeveelheid aan uiterst relevante informatie voor iedereen die in vis is geïnteresseerd.

De gids heeft een handzaam formaat.

Nieuw naslagwerk.

Toch is het boek niet volledig. Ten eerste is het een momentopname: slechts de vissoorten die tot de inheemse en ingeburgerde soorten worden gerekend, zijn opgenomen. Dat kan met de huidige klimaatsveranderingen betekenen dat het boek elke 10 jaar moet worden herzien. Hopelijk kunnen dan ook een aantal kennisleemtes die nu nog bestaan voor veel vissoorten worden ingevuld.

De uitheemse soorten die in Nederland voorkomen en de vissoorten van het zoute water zijn niet in dit boek opgenomen. Het is de bedoeling dat hiervoor in de toekomst nog aparte uitgaven worden verzorgd.

Als projectleider krijgt Willie van Emmerik de opdracht ervoor te zorgen dat er in december 2005 een boek ligt dat zowel het afscheid van de OVB als een welkom voor de nieuwe organisatie Sportvisserij Nederland markeert. Samen met freelance aquatisch ecooloog Hendrik de Nie schrijft zij de soorthoofdstukken (of bewerkt deze uit bestaande documenten). Verschillende OVB-medewerkers dragen bij aan de teksten en de redactie. Het schitterende beeldmateriaal wordt bijeengebracht door Gé van Beek en is afkomstig van vele professionele onderwaterfotografen waaronder Willem Kolvoort en Michel Roggo.

Veldgids Nederlandse Zoetwatervissen

De ontstaansgeschiedenis van de veldgids Nederlandse Zoetwatervissen gaat terug tot 1984, het jaar waarin het boekje 'De Nederlandse Zoetwatervissen' voor het eerst door de OVB wordt uitgegeven. De opzet komt overeen met het eerder in 1972 verschenen 'Vissoorten in Nederland' van het Ministerie van LNV. Het boekje wordt in 2002 omgedoopt tot veldgids en heeft ondertussen tien drukken beleefd, resulterend in een totale oplage van 175.000 stuks.

Medio 2006 is ook de tiende druk van de veldgids geheel uitverkocht. Gezien de nog altijd grote belangstelling voor de veldgids van sportvisserij, natuurliefhebbers, ecologen, veldmedewerkers van waterschappen en onderzoeks bureaus, controleurs en opsporingsambtenaren, wordt besloten de OVB-traditie bij Sportvisserij Nederland voort te zetten en een elfde druk te realiseren. Maar dan wel een elfde druk met ambitie: er dient een determinatietabel te worden toegevoegd en de zoekmogelijkheden, afbeeldingen, druk- en papierkwaliteit en het 'veldgidsgevoel' moeten beter.

Ook moet de veldgids weer volkomen actueel worden, dus inclusief de nieuwste introducés, actuele wetenschappelijke naamgeving (ooit bedoeld om naamsverwarring te voorkomen,

maar in de praktijk vaak veranderlijker dan streeknamen) en de meest recente wettelijke status.

De eerste stap in de voorbereiding van de elfde druk is het beeldmateriaal op orde te krijgen, te actualiseren en te verbeteren. Dat betekent het verwerven van foto's van nieuwe, verdwenen en zeldzame soorten (voorheen vaak nog afgebeeld als tekening) en het realiseren van een betere digitale kwaliteit van bestaand beeldmateriaal. De foto's van de omslag zijn afkomstig uit het schitterende portfolio van Michel Roggo. Het door Gé van Beek vastgelegde schubbenpatroon op de achterkant van de veldgids sierde eerder de achterzijde van het eerste nummer van Visionair. Voor het binnenwerk hebben we grotendeels gebruik kunnen maken van het vertrouwde en nog steeds prachtige basismateriaal, dat begin jaren '80 door W. Emmens en E. Schroevers van de Fotodienst van het Ministerie van LNV in samenwerking met de OVB is gemaakt. Grootste probleem is overigens het verkrijgen van een

Er zijn weinig boeken die zich op de Nederlandse visfauna richten

afbeelding van de kleine marene, een visje dat in veel landen te weinig voorkomt om het voor de camera te krijgen, maar dat bijvoorbeeld in Finland zo algemeen is dat het alleen bij bosjes hangend in netwerk en opgediend als vis-salade wordt vastgelegd.

Voor het actualiseren van de wettelijke status (beperkt tot Visserijwet, Flora- en faunawet en Rode lijst) is gebruik gemaakt van de actuele informatie op de website van het Ministerie van LNV (www.lnv.nl). Voor wat betreft de naamgeving is Fishbase (www.fishbase.com) als voornaamste bron gebruikt.

Waar wettelijke minimummaten een hard gegeven zijn, is de maximale lengte van een vissoort dat allerm minst. De maximale lengtes uit 'De Vissen van Nederland' van Nijssen en de Groot (1987) worden voor verschillende vissoorten al regelmatig overschreden door vangstmeldingen van sportvissers; visserslatijn of betrouwbaar gegeven? Ook voor dit probleem is besloten Fishbase als betrouwbare referentie te kiezen. Dit heeft wel tot gevolg dat bijvoorbeeld de maximale lengte van de Europese meerval is gestegen tot een respectabele 5 meter; een referentie die volgens een collega "afkomstig moest zijn uit de Russische, met wodka doortrokken wetenschappelijke literatuur". In de veldgids is overigens wel aangegeven dat de maximumlengte van vooral de vissoorten, die in Nederland aan de rand van hun natuurlijke verspreidingsgebied of daarbuiten (exoten) voorkomen, onder de Nederlandse omstandigheden niet altijd zullen worden bereikt. Puntje voor de volgende druk: collega's meldden recent de vangst van grootkopkarpers tot 120 centimeter (maximale lengte volgens de veldgids: 100 cm!).

'De Nederlandse Zoetwatervissen' is primair een visherkenningsgidsje gebleven. De veldgids opent met een foto-overzicht, waarin alle in het Nederlandse binnenwater voorkomende zoetwatervissen zijn opgenomen. Dit overzicht kan als snelzoeker worden gebruikt om op basis van de habitus van een vis tot een snelle determinatie te komen. Vervolgens worden alle vissoorten uitgebreid gepresenteerd en voorzien van hun voornaamste verschijningskenmerken, aangevuld met informatie over hun verspreiding in Nederland, hun voedselvoorkeur en hun wettelijke status. Van elke vis is getracht de voor determinatie best beschikbare foto te gebruiken. Vervolgens is een register van alle vissoorten met hun Nederlandse, Duitse, Engelse, Franse en wetenschappelijke naam opgenomen. Het boekje sluit af met een uitgebreide determinatietabel, waarmee op basis van harde kenmerken eerst tot op de familie en vervolgens tot op de soort kan worden gedetermineerd.

Aan de waterkant neemt u natuurlijk de veldgids mee. U kunt de soort opzoeken, óf aan de hand van de foto's voorin, óf al bladerend, óf met de determinatiesleutel. Verder vindt u basisinformatie over de herkenning, verspreiding en voedsel van de soort in dit gidsje. Tevens kunt

u direct zien of er speciale regels zijn voor de betreffende soort, zoals een gesloten tijd en/of minimummaat.

Het 'ecologisch bekeken-boek' is bedoeld als naslagwerk voor iedereen die zich met vis en visstandbeheer bezighoudt. Dat wil zeggen (semi)professionals en liefhebbers uit sport- en beroepvisserij, waterbeheerders, natuurbeheerders, overheden en adviesbureaus die werkzaam zijn op het gebied van water en vis. **V**

De Veldgids De Nederlandse Zoetwatervissen en het boek De Zoetwatervissen van Nederland voor € 7,50 respectievelijk € 39,95 verkrijgbaar bij Sportvisserij Nederland.

Bestellen kan via zowel via de telefoon 030-6058400 als via de webwinkel www.sportvisserijnederland.nl

Over de auteurs

Willie van Emmerik is bioloog en als projectleider Advisering en Begeleiding werkzaam bij Sportvisserij Nederland. Zij was als projectleider en auteur betrokken bij het boek De Zoetwatervissen van Nederland - ecologisch bekeken en als redacteur bij de veldgids.

Bert Zoetemeyer is bioloog en werkt als projectleider Communicatie en Educatie bij Sportvisserij Nederland. Naast het ontwikkelen en geven van cursussen over visstandbeheer stond hij aan de wieg van de Veldgids Nederlandse Zoetwatervissen.

